

dito privilegio, ut neque eorum testamenta inofficiosi querela expugnentur. Si enim patronus⁸⁷ adversus res, quas libertus ex castris acquisivit, tamen contra huiusmodi peculium contra tabulas bonorum possessionem non habet secundum veterum legum sanctionem: quemadmodum oportet præfata peculia, quæ ad instar castrensis peculii introducta sunt, de inofficioso querelæ esse supposita. — § 2. Sed hoc obtinere oportet, donec in sacris parentum suorum constituti sunt hi, qui quasi castrense peculium possident: si enim sui juris efficiantur: proculdubio est, eorum testamenta, et pro ipsis rebus, quas antea ex quasi castrensi peculio habebant, posse de inofficioso querelam sustinere: cum neque nomen *peculii* permanet, sed aliis rebus confunditur, et similem fortunam recipit, quemadmodum et cæteræ res eorum, quæ in unum congregantur ex omnibus patrimonium. — Dat. kal. sept. *Constantinop.* post consulatum *LAMPADII* et *ORESTIS* VV. CC. anno secundo 532.

TIT. XXIX.

DE INOFFICIOSIS DONATIONIBUS.

1. Imp. PHILIPPUS A. Nicanori et Papianæ.

Si (ut allegatis) mater vestra ad eludendam² inofficiosi querelam, pene universas facultates suas, dum ageret in rebus humanis, factis donationibus, sive in quosdam liberos, sive in extraneos exhausit: ac postea vos ex duabus uncis fecit heredes, easque legatis et fideicommissis exinanire gestivit: non injuria juxta formam de inofficioso testamento constitutum subveniri vobis, utpote quartam partem non habentibus, desideratis. — P. P. 14 kal. sept. *PHILIPP. A.* et *TITIANO* CONSS. 246.

2. Imp. VALERIANUS et GALLIENUS AA. Acricæ.

Si pater omne patrimonium suum impetu quodam immense liberalitatis in filium effudit, aut in potestate [ejus] is permansit: et arbitri familiaris eriscundæ officio congruit, ut tibi quartam [partem] debitæ ab intestato portionis præstet incolumem: aut si emancipatus³ is fuit, [et] quia donatio non indiget alieno adminiculo, sed suis viribus nititur juxta constitutiones, is, qui provinciam regit, ad similitudinem inofficiosi testamenti querelæ, auxilium tibi æquitas impertiet. — P. P. 6 kal. Aug. *MAXIMO* 2 et *GLABRIONE* CONSS. 257.

3. Idem, AA. Eliano.

Precibus quidem tuis proposita rescripta eos parentes denotant, qui [cum] testamento facti vivi patrimonium suum immensis donationibus exinanissent, inane nomen heredum liberis reliquerunt: sed ad intestatos quoque eadem ratio æquitas extenditur. — P. P. 10 kal. novemb. ipsis 4 et 5 AA. CONSS. 258.

4. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. Aristinæ.

Si filius tuus immoderate liberalitatis effusione patrimonium suum exhausit: præsidis provincie auxilio uteris: qui discussa fide veri, si in integrum restitutionem ex filii persona tibi competere ob improbabilem donationis enormitatem animadverteret; in removendis his, quæ perperam gesta sunt, tibi subveniet: ideoque non est tibi necessarium adversus immodicas donationes auxilium ad instar inofficiosi testamenti. — Dat. 6 id. febr. *MAXIMO* 2 et *AQUILINO* CONSS. 286.

5. Idem, AA. Cottabeo.

Si totas facultates tuas per donationes vacuas fecisti, quas in emancipatos filios contulisti: id, quod ad submovendam inofficiosi testamenti querelam non ingratiss⁴ liberis relinqui necesse est: ex factis donationibus detractum, ut filii, vel nepotes postea ex quocumque legitimo matrimonio nati, debitum bonorum subsidium consequantur, ad patrimonium tuum revertetur. — Dat. 2 kalend. Mart. *MAXIMO* 2 et *AQUILINO* CONSS. 286.

6. Idem, AA. Demetrianæ.

Cum donationibus in fratrem tuum collatis facultates patris tui exhaustas esse, eundemque patrem vestrum ea, quæ superfluerant codicillis inter vos divisisse proponas, si voluntatem ejus non agnovisti, nec beneficio ætatis adversus hæc juvari poteris, nec tantum dos a patre data, et fideicommissum continent, quantum ad submovendam querelam sufficiat,

37. L. 3, § 6, D. de bon. libert.

Tit. XXIX. — 1. N. 92. — 2. L. 87, § 5, D. de legat. 2; L. 16, pr. D. de jur. patron. — 3. L. 5, infr. h. t. — 4. N. 92, c. 1, in fin. — 5. L. 2, in fin. sup. h. t. — 6. *Adde* L. 87, § 5, D. de legat. 2. — 7. L. 8, infr. h. t. — 8. *Inno* vide Auth. novissima, sup. de inoff. test. — 9. L. 1, sup. h. t. — 10. d. L. 1, L. 7, sup. eod. — 11. d. L. 7. — 12. L. 6, infr. de donat. inter vir. et uxor. — 13. L. 1, L. 2, L. 4, L. 6, L. 8, sup. h. t.

de enormitate donationum ad exemplum⁵ in officiosi testamenti præses provincie jurisdictionis suæ partes exhibebit. — P. P. kal. Maji, CONSS. ut supra 286.

7. Idem, AA. Ammiano.

Si mater tua patrimonium suum ita profunda liberalitate in fratrem tuum evisceratis⁶ opibus suis exhausit, ut quartæ partis dimidium⁷, quod ad excludendam inofficiosi testamenti querelam adversus te sufficeret⁸, in his donationibus, quas tibi largita est, non habeas: quod immoderate gestum est, revocabitur. — P. P. 3 id. Maji, CONSS. ut supra 286.

8. Idem, AA. Auxanoni.

Si liqueat, matrem tuam intervertendæ⁹ questionis inofficiosi causa patrimonium suum donationibus in unum filium collatis exhaustisse¹⁰, cum adversus eorum cogitationes, qui consilii supremum iudicium anticipare contendunt, et actiones filiorum exhauriunt, aditum querelæ ratio deponat: quod donatum est, pro ratione¹¹ quartæ ad instar inofficiosi testamenti convicti diminuetur. — § 1. Nam quod uxor a marito in se matrimonii tempore donationis causa collatum, emancipato filio communi, consentiente domino donavit, velut ex bonis patris (de cujus substantia prohibente matrimonio non¹² potuit exire) datum accipi, rationis est: in cuius bonis, si idem consilium et eventus comprehendatur, lex, quam de patrimonio matris ediximus, observabitur. — P. P. 3 id. sept. CC. CONSS. 294.

9. Imp. CONSTANTIUS A. et JULIANUS Cæs. Olybrio.

Non convenit dubitari, quod immodicam donationum omnibus querela ad similitudinem¹³ inofficiosi testamenti legibus fuerit introducta: ut sit in hoc actionis utriusque vel una causa, vel similis existimanda, vel idem [et] temporibus et moribus. — Dat. 14 kal. Jul. *TAURO* et *FLORENTIO* CONSS. 361.

TIT. XXX.

DE INOFFICIOSIS DOTIBUS.

1. Imp. CONSTANTIUS A. ad Maximum præsidem Cilicie.

Cum omnia bona a matre tua in dotem dicantur exhausta, [leges] legibus concordare promptum est: ut ad exemplum inofficiosi testamenti adversus dotem immodicam exercendæ actionis copia tribuatur, et filiis conquerentibus emolumenta² debita conferantur. — Dat. 4 kalend. Junii, *TATIANO* et *CEREALE* CONSS. 358.

TIT. XXXI.

DE PETITIONE HEREDITATIS.

1. Imp. M. ÆLIUS ANT. A. Augurino proconsuli Africæ.

Senatusconsultum auctore divo Hadriano² auctore meo factum, quo cautum est, quid et ex quo tempore evicta³ hereditas restitui debeat, non solum ad fisci causas⁴, sed etiam ad privatos hereditatis petitores pertinet. — § 1. Usuras vero pecuniarum ante litem contestationem ex die venditionis hereditarium rerum ab eo factæ, quæ antea possidebat, collectas, nec non etiam fructus bonæ fidei possessores reddere cogendi non sunt, nisi ex his locupletiores⁵ exiterint. Post litem⁶ autem contestatam, tam fructus [non] venditarum rerum, non solum quos perceperunt, sed etiam quos⁷ percipere poterant, quam usuras pretii rerum ante litem contestationem venditarum, ex die contestationis computandas, omnimodo reddere compellantur. — P. P. 6 kalend. februar. *CLARO* et *CETHEGO* CONSS. 174.

2. Imp. SEVERUS et ANTON. AA. Marcello militi.

Si post motam controversiam Menecratis bonorum partem dimidiam Museus ab herede scripto questionis illate non⁸ ignarus comparavit: tam ipse quasi malæ fidei possessor, quam heredes⁹ ejus fructus restituere coguntur. Si vero venditionem lite antiquiorem esse, liquido probetur, ex eo die fructus restituantur, ex quo lis¹⁰ in iudicium deducta est. Fructibus¹¹ enim augetur hereditas, cum ab eo possidetur, a quo peti potest.

Tit. XXX. — 1. Supr. si adv. dotem. — 2. Auth. novissima, sup. de inoff. testam. — 3. Tit. XXXI. — 4. Lib. 5, D. 3. — 5. L. 20, § 6, D. h. t. — 6. L. 17, D. eod. — 7. d. L. 20, § 9. — 8. *Confer.* L. 36, § 4, D. eod. — 9. L. 23, infr. de rei vindic. — 10. L. 20, § 11, L. 25, § 4, *Juncto* § 7, D. h. t.; L. 78, D. de reg. jur. — 11. d. L. 20, § 11; L. 25, § 7, D. h. t. *Adde* L. 28, § 7, in fin. D. de usur.; L. 8, D. de re judic. — 12. *Adde* L. 15, § 5, D. h. t. — 13. *supr.* eod. — 14. L. 20, § 5, D. eod.

Emptor autem, qui proprio titulo possessionis munitus est, etiam singularum rerum jure convenitur. — Dat. kal. Jul. *SEVERO* A. 2 et *VICTORINO* CONSS. 201.

5. Idem, AA. Epictesidi P.

Hereditas matertera petita non infringit alterius hereditatis petitionem, quæ venit ex alia successione. Sed et si questionis titulus prior inofficiosi testamenti causam habuisset, judicatæ rei præscriptio non¹² obstaret eandem hereditatem ex alia causa vindicanti. — P. P. 5 id. Aug. *GETA* et *PLAUTIANO* CONSS. 204.

4. Imp. ANTON. A. Vitaliano.

In restituenda hereditate compensatio ejus habebitur, quod te in mortui infirmitatem, inque sumptum¹³ funeris bona fide ex proprio tuo patrimonio erogasse probaveris. — P. P. kal. Mart. *ANTONINO* A. 4 et *BALBINO* CONSS. 244.

5. Idem, A. Posthumiæ.

De hereditate quam bona fide possidebas, si contra te pronunciatum est: in restitutione ejus detrahetur, quod creditoribus ejusdem hereditatis exsolvisse¹⁴ te bona fide probaveris: nam repeti a creditoribus, qui suum receperunt, non potest. — P. P. 6 kal. Junii, *ANTONINO* A. 4 et *BALBINO* CONSS. 244.

6. Imp. ALEX. A. Firmino.

Si putas non jure tutores datos nepotibus tuis, eo quod eos dicas in tua esse potestate: petere ab his hereditatem filii tui emancipati non moreris, cujus commodum ad te pertinere dicis, iudice statuto, an a præsidalibus actis descendendum sit, qui eis tutores dedit, cum in tua potestate negarentur esse. — P. P. 10 kal. *JULIANO* 2 et *CASPINO* CONSS.

7. Imp. DIOCLET. et MAXIMIAN. AA. et CC. Restitutæ.

Hereditatis petitionem, quæ adversus¹⁵ pro herede, vel [pro] possessore possidentes exerceri potest, præscriptione longi temporis non submoveri, nemini incognitum est: cum mixtæ personalis actionis ratio respondere compellat. A cæteris autem tantum specialibus in rem actionibus, vindicare posse manifestum est, si non agentis intentio per usucapionem, vel longum tempus explosa sit. — P. P. 11 kalend. August. CC. CONSS. 294.

8. Idem, AA. et CC. Hasterio.

Liber¹⁶ necne fuerit testator, ante omnia¹⁷ disquiri debet cum hereditas petitur. — Dat. 4 kalend. april. CC. CONSS. 300.

9. Idem, AA. et CC. Demophile.

Si scripti heredes delatam sibi successionem cognati [tui] repudiaverunt¹⁸, et hanc honorario, vel civili jure quaesiti: res hereditarias, quæ in eadem causa durant, hereditatis petitione vindicare potes. — Dat. 3 kal. decembr. *Nicomedia*, CC. CONSS. 300.

10. Idem, AA. et CC. Theodosiano.

Si filiusfamilias delatam sibi hereditatem per longum¹⁹ tempus detinuit: eo ipso (utpote agnita hereditate) patri suo ejus commodum acquisisse videtur. — Dat. 13 kal. Januar. CC. CONSS. 300.

11. Imp. ANCAD. et HONOR. AA. Eternali proconsuli Asiæ.

Cogit possessorem ab eo, qui expetit, titulum suæ possessionis dicere²⁰, incivile est, præter eum scilicet, qui dicere cogitur²¹, utrum pro possessore, an pro herede possideat. — Dat. 19 kal. april. *ANCADIO* 4 et *HONORIO* 3 AA. CONSS. 596.

12. Imp. JUSTINIAN. A. Juliano P. P.

Cum hereditatis petitioni locus fuerat, exceptio adsumebatur, quæ tuebatur hereditatis petitionem, ne fieret ei præjudicium. Magnitudo etenim et auctoritas centumviralis iudicii non patiebatur, per alios tramites viam hereditatis petitionis infringi. Cumque multe varietates et controversiæ veterum exortæ sint, eas certo fine concludentes, sancimus: si quis hereditatis petitionem [vel susceperit] vel suscipere sperat²², vel movere: alius autem superveniens, vel ex deposito, vel ex commodato, vel ex legato, vel ex fideicommissio, vel ex aliis causis inquietare, vel reum, vel agentem ex persona defuncti crediderit sibi esse necessarium: si quidem pro legato, vel fideicommissio hoc faciat, rem expeditæ questionis esse, cum possit scriptus heres cautione²³ interposita non differre hanc

12. L. 14, sup. de inoff. testam. — 13. L. 50, § 1, D. h. t.; *adde* L. 28, D. de religio. — 14. L. 31, pr. D. h. t. — 15. L. 2, L. 10, L. 11, D. eod. — 16. L. 4, infr. commun. de success. — 17. L. 19, D. qui testam. — 18. *Adde* L. 2, infr. de ordine cognit. — 19. L. 1, D. quis ordo in bon. poss. — 20. *Confer.* L. 6, § 3, D. de acquir. vel amit. heredi. — 21. *Adde* L. 2, L. 15, infr. de probat. — 22. L. 12, D. h. t.; L. 36, pr. D. de rei vindic.; L. 4, L. 20, pr. vera idem est, D. de interrog. — 23. L. 7, D. h. t. — 24. L. 9, infr. de legat.; L. 3, § 6; L. 8, D. si cui plus quam per leg. fidei. — 25. L. 4, sup. h. t. — 26. L. 47, D. de manum. testam.; L. 8, in fin. D. de inoff. testam. — 27. § 28, Inst. de actio. — 28. L. 1, D. de acquir. rer. dom.; L. 1, § 6, D. de acquir. vel amit. possess. pr. Inst. per quas pers. cuique acquir. — 3. L. 23, D. de acquir. rer. dom.; L. 1, § 6, D. de acquir. vel amit. possess.; L. 15, L. 34, D. de stip. serv. — 4. L. 20, D. h. t. — 5. L. 28, D. de acquir. rer. dom. — 6. § 29, Inst. de rer. div. — 7. L. 2, in fin. infr. de servit. et aqua. — 8. d. § 29. — 9. *Fidei* tamen L. 7, § 12, D. de acquir. rer. dom.; *adde* L. 58, D. de hered. pet. — 10. L. 14, D. de donat. — 11. Tit. infr. de reb. alien. non alienand. — 12. L. 11, D. de reg. jur.; L. 4, infr. de reb. alien. non alienand. — 13. L. 25, infr. h. t. — 14. L. 19, sup. de neg. gest.; L. 20, infr. fam. ercisc.; L. 1, infr. de reb. alien.

Tit. XXXII. — 1. Lib. 6, D. 1. — 2. L. 10, pr. et § 4, L. 25, D. de acquir. rer. dom.; L.

repetitionem, sed recte exigi, vel legatum, vel fideicommissum sub ea cautela, vel satisfactione pro qualitate personarum. Quod si non obtinuerit ejus jura, restituit legatarius, vel fideicommissarius ei datam pecuniam cum usuris ex quarta centesima parte currentibus, vel agrum cum fructibus quos percepit, vel domum cum pensionibus: scilicet in utroque eorum expensis antea necessariis et utilibus deductis: vel, si ipse maluerit litem quidem contestari, expectare autem hereditatis petitionis eventum, hoc ei liceat facere, ut restitutio, si competeret cum legitimis augmentis legatario, vel fideicommissario accedat. — § 4. Sin autem ex contractibus defuncti agatur contra possessorem hereditatis, vel ejus rei de qua agitur: si quidem, res sint, vel depositæ, vel commodatæ, vel pignori datæ, vel aliæ, quæ extant: non differri sub prætextu hereditatis petitionis memoratum iudicium: quemadmodum si pro feneratora pecunia, vel alia personali actione agatur contra possessorem, vel petitozem, non debet iudicium differri, sed exitum suum accipere. Postquam enim hereditatis petitionis iudicium finem accipiat: tunc inter petitozem hereditatis, et possessorem rationibus contractis, non aliter possessor, si victus fuerit, hereditatem restituere compellitur, nisi pro omnibus, quæ rite ab eo gesta sunt, petitor ei satisfaciatur²⁴. Quod si petitor victus fuerit, simili modo a possessore iudicis officio ei satisfiat, vel, si hoc fuerit prætermisum, negotiorum gestorum, vel ex lege conditione.

§ 2. Sin autem libertates, vel a possessore, vel a petitore fideicommissariæ petantur, vel directæ ipso jure dicantur competere: annale tantummodo spatium expectetur a morte testatoris numerandum. Et si quidem hereditatis petitionis iudicium intra id spatium terminum accipiat, secundum eventum iudicii et libertates, vel effectum habeant, vel evanescent. Sin autem tempus annale emanaverit, tunc libertatis favore et humanitatis intuitu competant²⁵ quidem directæ libertates: ex fideicommissariis autem in libertatem servi eripiantur: ita tamen, si non falsum testamentum approbetur: sub ea scilicet conditione, ut, si actores sint, vel alias ratiociniis suppositi, etiam postquam perveniant in libertatem, necessitas eis imponatur res hereditarias et rationes reddere: jure patronatus videlicet competente ei qui ex legibus ad id possit vocari. — § 3. Illo (ne in posterum dubitetur) observando, ut [et] ipsa hereditatis petitio omnimodo bonæ²⁶ fidei iudiciis connumeretur. — Dat. kalend. septemb. *Constantinop.* *LAMPADIO* et *ORESTE* CONSS. 530.

TIT. XXXII.

DE REI VINDICATIONE.

1. Imp. SEVERUS et ANTONINUS AA. Cæciliæ.

Etiam per alienum servum bona fide² possessum, ex re ejus qui cum possidet, vel ex operis servi acquiri dominium, vel obligationem placuit. Quare si tu quoque bona fide possidisti eundem servum, et ex nummis tuis mancipia eo tempore comparavit, potes secundum juris formam uti defensionibus tuis. — § 1. Mancipium autem alienum mala³ fide possidenti nihil potest acquirere: sed qui tenet, non tantum ipsum, sed etiam operas ejus, necnon ancillarum⁴ partus, et animalium fetus reddere cogitur. — P. P. 3 non. Maji, *Eboraci*, *FAUSTINO* et *RURIO* CONSS. 211.

2. Imp. ANTONINUS A. Aristaneto.

Si inferiorem partem ædificii, quæ solum contingit, ad te pertinere probare potes, eam quam vicinus [tuus] imposuit, accessisse⁵ dominio tuo non ambigitur. Sed et id, quod in solo⁶ tuo ædificatum est, quod in eadem causa manet⁷; jure ad te pertinet. Si vero fuerit⁸ dissolutum, ejus materia ad pristinum dominum redit: sive bona fide, sive mala⁹ ædificium extractum sit: si non donandi animo¹⁰ ædificia alieno solo imposita sint. — P. P. 12 kalend. novemb. *ANTONINO* A. 4 et *BALBINO* CONSS. 214.

3. Imp. ALEXANDER A. Dominiæ.

Mater tua, vel maritus fundum tuum¹¹ invita, vel ignorante te vendere jure¹² non potuit: sed rem tuam a possessore vindicare etiam¹³ non oblato pretio poteris. Sin autem postea de ea venditione consensisti, vel alio modo proprietatem ejus amisisti: adversus empiozem quidem nullam habes actionem: adversus venditorem¹⁴ vero de pretio negotiorum ges-

1, § 6, D. de acquir. vel amit. possess. pr. Inst. per quas pers. cuique acquir. — 3. L. 23, D. de acquir. rer. dom.; L. 1, § 6, D. de acquir. vel amit. possess.; L. 15, L. 34, D. de stip. serv. — 4. L. 20, D. h. t. — 5. L. 28, D. de acquir. rer. dom. — 6. § 29, Inst. de rer. div. — 7. L. 2, in fin. infr. de servit. et aqua. — 8. d. § 29. — 9. *Fidei* tamen L. 7, § 12, D. de acquir. rer. dom.; *adde* L. 58, D. de hered. pet. — 10. L. 14, D. de donat. — 11. Tit. infr. de reb. alien. non alienand. — 12. L. 11, D. de reg. jur.; L. 4, infr. de reb. alien. non alienand. — 13. L. 25, infr. h. t. — 14. L. 19, sup. de neg. gest.; L. 20, infr. fam. ercisc.; L. 1, infr. de reb. alien.

torum actionem exercere non prohiberis.—P. P. 3 kal. novemb. ALEXANDRO A. 2 et MARCELLO CONSS. 227.

4. Imp. GORDIANUS A. Muniano militi Africæ.

Adversus eos, qui a male fidei possessoribus fundum bona fide comparaverunt, ita tibi actio competit, si prius quam usucapionem 45 implement, vel longæ possessionis præscriptionem adipiscerentur, dominium ad te pervenerit.—P. P. 12 kal. novemb. PRO et PONTIANO CONSS. 239.

5. Idem, A. Herasiano.

Domum quam ex matris successione ad te pertinet, et ab adversa parte injuria occupatam esse ostendis; præses provincie cum 16 pensionibus, quas percepit, aut percipere 17 poterat, et omni causa damni dati restitui jubebit. Ejus autem, quod impendit, rationem haberi non 18 posse merito rescriptum est, cum male fidei possessores, ejus, quod in rem alienam impendunt: non eorum negotiorum gerentes quorum res est, nullam habeant repetitionem, nisi necessarios sumptus fecerint. Sin autem utiles: licentia eis permittitur sine læsione 19 prioris status rei eos auferre.—P. P. 2 id. febr. GORDIANO A. et AVIOLA CONSS. 240.

6. Idem, A. Ustronio.

Si [ex] ea pecunia, quam deposueras, is apud quem collocata fuerat, sibi possessiones comparavit 20, ipsique tradite sunt, tibi vel omnes tradi, vel quasdam ex his compensationis causa ab invito eo in te transferri, injuriosum est.—P. P. 5 id. Julii, GORDIANO A. et AVIOLA CONSS. 240.

7. PHILIPPUS A. et PHILIPPUS N. Cæs. Antonio.

Partum ancillæ matris 21 sequi conditionem, nec statum patris in hac specie considerari, explorati juris est.—P. P. 15 kal. nov. PHILIPPO A. et TITIANO CONSS. 246.

8. Idem, A. et C. Philippo militi.

Si (ut proponis) pars adversa pecunia tua quadam nomine suo comparavit, præses provincie utilem vindicationem obtentu militiæ 22 tibi eo nomine impertiri desideranti, partes 23 æquitatis non negabit. Idem mandati quoque, seu negotiorum gestorum actionem inferenti tibi jurisdictionem præbebit.—P. P. 2 non. Mart. PRÆSENTE et ALBINO CONSS. 247.

9. Imppp. CARUS, CARINUS et NUMERIANUS AAA. Antonio.

Doce ancillam, de qua supplicas, dotalem 24 fuisse, in notione præsidis: quo patefacto, dubium non erit vindicari ab uxore tua nequissime.—P. P. 3 kal. Mart. CARO et CARINO AA. CONSS. 285.

10. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. et CC. Januario.

Cum super vernis mancipiis nulla instrumenta te habere adseveres, in iudicio, in quo negotium cõptum esse proponitur, id, quod in præcem contulisti, postulare debuisti. Iudex enim non ignorat servorum dominia etiam citra instrumentorum exhibitionem aliis probationibus, vel ipsorum interrogatione posse ostendi.—P. P. G. 2 id. februar. ipsis 4 et 5 AA. CONSS. 290.

11. Idem, AA. et CC. Gallano.

Si quis sciens alienum agrum servit, vel plantas imposuit: postquam [hæ] radicibus terram fuerint amplexæ 25, solo cedere rationis est. Domini enim magis segetem, vel plantas, quam per hujusmodi factum solum suum facit. Sane eum, qui bona fide possidens, hoc fecerit, per doli 26 mali exceptionem contra vindicantem dominium servare sumptus, juris auctoritate significatum est.—Dat. kal. Mart. SIRMII, AA. CONSS. 295.

12. Idem, AA. et CC. Alexandro.

In civile atque inusitatum est, quod postulas, ut mancipium, quod tradidisti, et eo 27 modo dominium ejus transtulisti, invito eo, ex nostro rescripto 28 tibi assignetur. Unde intelligis, ancillæ semel emptoris factæ filios etiam postea natos, ejus 29 dominium sequi, cujus mater eorum eo tempore fuerit. Sane de pretio 30, si non hoc ante probatum fuerit te recepisse, conveni adversarium tuum.—G. id. april. AA. CONSS. 295.

45. L. 3, infr. de præscript. longi temp. pr. et 2, Inst. de usucap.—16. L. 17, infr. l. 17, § 1, D. h. t.—17. L. 1, in fin. supr.—18. L. 25, § 4, D. de hered. pet.; L. 78, D. de test. jur.—18. Inno. vide L. 38, D. de hered. pet.—19. L. 58, D. h. t.; L. 35, § 5, D. de admin. et peric. tut.—20. L. 8, infr. si quis sibi vel alteri; L. 13, infr. de jure dot.; vide Inst. l. 8, infr. h. t.—21. L. ult. infr. de liberali caus.; vide Inst. l. ult. infr. de fugit; L. 23, l. 36, l. 44, infr. de decur.; L. 15, infr. de marit. l. 1, § 2, D. ad municip.; L. 18, D. de statu hom.; L. 5, § 2, D. de rei vind.; L. ult. D. de acquir. rer. dom.; L. 5, infr. arbit. l. 1, § 54, D. de jure dot.—22. Inno. vide L. 6, supr. h. t.—24. L. ult. D. de acquir. rer. dom.; § 31, 37, Inst. de rer. divis.—25. L. 5, § 3; L. 53, D. h. t.—27. L. 20, supr. de pact.; l. 9, § 5, D. de acquir. rer. dom.—28. L. 5, infr. de revoc. donat.—29. L. 7, supr. h. t.; l. ult. D. de acquir. rer. dom.—30. L. 5, infr. de contrah. empt.—31. L. 3, infr. de interdict.—32. L. 3, infr. de reb. alien. non alien.; L. 14, infr. de

45. Idem, AA. et CC. Cytichio.

Ordinarii juris est, ut, mancipiorum orta questione, prius exhibitis mancipiis de 31 possessione judicetur, ac tunc demum proprietatis causa ab eodem iudice decidatur.—Dat. id. april. AA. CONSS. 295.

44. Idem, AA. et CC. Septianæ.

Cum a matre domum filii, te sciente, comparasse proponas, adversus eum dominium vindicantem, si matri non 32 successit, nulla te exceptione tueri potes. Quod si venditricis obtinet hereditatem, doli mali exceptione, pro qua portione ad eum hereditas pertinet, uti non prohiberis.—Dat. 3 kal. Jul. AA. CONSS. 295.

45. Idem, AA. et CC. Aureliæ Philoxenæ.

Quotiens duobus 33 in solidum prædium jure distrabitur: manifesti juris est, eum, cui priori traditum est, in detinendo dominio esse potiorum. Si igitur antecedente tempore te possessionem emisse, ac pretium exsolvisse apud præsidem provincie probaveris: obtentu non datorum 34 instrumentorum expelli te [a] possessione non patietur. Erit sane in arbitrio tuo, pretium, quod dedisti, cum usuris recipere: ita tamen, ut perceptorum fructuum ac sumptuum ratio habeatur: cum, et si ex causa donationis utrique dominium rei vindicetis; eum cui priori possessio soli tradita est, haberi potiorum conveniat.—Dat. 2 kal. octob. AA. CONSS. 295.

46. Idem, AA. et CC. Januario.

Si in area communi domum aliquis extruxit, hanc vobis communem juris fecit ratio: cujus portionem ab eo, qui bona fide possidens ædificavit, si velis vindicare, sumptus 35 offerre debes, ne doli mali possis exceptione submoveri.—Dat. id. novemb. SIRMII, AA. CONSS. 295.

47. Idem, AA. et CC. Sabino, et aliis.

Si fundum vestrum, vobis per denunciationem 36 admonentibus volentem ad emptionem accedere, quod distrahentis non fuerit, non recte is, contra quem preces funditis, comparavit, vel alio modo mala fide contraxit, tam fundum vestrum constitutum probantibus, quam fructus 37, quos eum mala fide percepisse fuerit probatum, aditus præses provincie restitui jubebit.—Dat. 12 kal. decemb. SIRMII, AA. CONSS. 295.

48. Idem, AA. et CC. Claro.

Re tua apud alium manente, proprietatis error 38 nihil tibi nocere potuit: nisi alia contra te causa intervenit.—G. 3 kal. Januar. AA. CONSS. 295.

49. Idem, AA. et CC. Callistrato.

Indicia certa, que jure non respuantur, non minore probationis, quam instrumenta 39, contingunt fidem: quo jure, si de proprietate domus ambigis, negotiumque integrum est, uti non prohiberis.—G. 2 Jan. SIRMII, AA. CONSS. 295.

20. Idem, AA. et CC. Quartilla.

Non servum, quem res tuas detinere adseveras, sed ejus dominum de rebus petendis conveniendum esse perspicias.—G. kal. Mart. CC. CONSS. 295.

21. Idem, AA. et CC. Hierocli.

A possidentibus vindicata mancipia, quorum dominium ad vos pertinere intenditis, si, posteaquam impleveritis intentionem, hac non restituantur, jurisjurandi 40 solennitate secuta condemnatio procedere debet.—Petita 6 id. octob. CC. CONSS. 294.

22. Idem, AA. et CC. Diodotæ.

Certum est, male fidei possessores omnes 41 fructus solere cum ipsa re præstare: bonæ fidei vero 42, exstantes: post autem litis 43 contestationem, universos.—Dat. 3 kal. novemb. CC. CONSS. 294.

23. Idem, AA. et CC. Magnifero

Si mancipium tuum per vim, vel furtum ablatum, alii ex nulla justa causa distraxerunt, vindicanti tibi dominium solvendi pretii 44 nulla necessitas irrogetur.—10 kal. decemb. CC. CONSS. 294.

erictione; L. 14, infr. de donationib.; L. 75, D. de eviction.; L. 1, § 1, D. de except. rei vend.; L. 149, D. de R. I.—33. Adde L. 77, D. h. t.; L. 29, § 4, D. de Publician. in rem act.; L. 14, D. qui potiores; L. 31, in fin. D. de act. empti et vendit.; L. 6, infr. de heredi. vel act. vend.—34. Inno. vide L. 1, infr. de donation.; L. 35, l. 4, infr. de adif. priv.—36. L. 10, § 3, D. que in fraud. credit.—37. L. 5, supr. h. t.; L. 25, § 4, D.; L. 1, in fin. supr. de petit. her.—38. L. 29, in fin. supr. de transact.; L. 23, infr. famul. ercic.; L. 20, l. 25, in fin. infr. de locato; L. 35, D. de acquir. rer. dom.—39. L. 1, infr. de fide instrum.—40. L. 1, l. 2, D. de in litem jur.; infr. de in litem jur.—41. L. 5, l. 17, supr. h. t.; L. 5, infr. de conduct. et lege; § 35, Inst. de rer. divis.; L. 1, in fin. infr. de fide et jure hæstæ; § 2, Inst. de off. jud.; L. 25, pr. D. de usur.—42. L. 48, D. de acquir. rer. dom.; L. 25, § 1; L. 45, D. de usuris; L. 78, D. h. t.—43. L. 1, supr. de petit. hered.—44. L. 5, supr. h. t.; L. 2, infr. de furt.; L. 2, infr. de rei domin. vind. præscript. submcv.; L. 1, in fin. infr. de præscript. 30 vel 40 an. usur.; L. 33, § 4, D. de admin. et peric. tut.

24. Idem, AA. et CC. Juliano.

Nullo justo 45 titulo præcedente possidentis, ratio juris querere dominium prohibet. Idcirco cum etiam usucapio cesset, intentio domini nunquam absumitur: unde hoc casu postliminio reverso citra beneficium actionis 46 rescissorix directa permanet integra vindicatio.—G. 10 kal. decemb. CC. CONSS. 294.

25. Idem, AA. et CC. Eugnomio.

Solennibus pensionibus rei pro alio satisficientem, non interveniente venditione, solutionis causa minime dominum facit.—Dat. 16 kal. decemb. NICOMEDIE, CC. CONSS. 294.

26. Idem, AA. et CC. Heliodoro.

Moræ litis causam possessoris non instruat ad inducendam longæ possessionis præscriptionem, quæ post litem 47 contestatam in præteritum æstimatur.—Dat. id. decemb. CC. CONSS. 294.

27. Idem, AA. et CC. Philadelpho.

Servum emptor non traditum sibi presentem 48 vindicare non potest.—G. 12 kal. Jan. NICOMEDIE, CC. CONSS. 294.

28. Idem, AA. et CC. Sopatro.

Res alienas possidens, licet justam tenendi causam nullam habeat, non 49 nisi suam intentionem implenti restituere cogitur.—Dat. 8 kal. Januar. CC. CONSS. 294.

TIT. XXXIII.

DE USUFRUCTU ET HABITATIONE ET MINISTERIO SERVORUM.

1. Imp. SEVERUS et ANTONINUS AA. Posidonio.

Si usufructus omnium bonorum testamento uxoris marito relictus est: quamvis 4 cautionem a te prohibuerit exigi, [tamen] non aliter a debitoribus solutam pecuniam accipere poteris, quam oblata secundum formam senatusconsulti 5 cautione.—P. P. G. kal. octob. ANULINO et FRONTONE CONSS. 200.

2. Idem, AA. Felici.

Verbis testamenti, quæ precibus inseruisti, usufructum legatum tibi animadvertimus. Quæ res non impedit proprietatis dominum obligare creditorum proprietatem, manente scilicet integro usufructu tui juris.—P. P. 6 id. Maji, ANTONINO A. 2 et GETA 2 CONSS. 206.

3. Imp. ANTONINUS A. Antoniano.

Si patri tuo usufructus legatus est, defuncto eo nihil ad te pertinet, cum morte 6 ejus, cui fuerat legatus, vel alio modo acquisitis, ad proprietatem regressi solet.—§ 1. Usufructuario autem superstitæ, licet dominus 7 proprietatis rebus humanis eximatur, jus utendi fruendi non tollitur.—P. P. 3 kalend. August. ANTONINO A. 4 et BALBINO CONSS. 214.

4. Imp. ALEXANDER A. Verbicio.

Usufructu constituto, consequens est, ut satisfactio boni 8 viri arbitratu præbeatur ab eo, ad quem id commodum pervenit, quod nullam læsionem ex usu proprietatis adferat. Nec interest, sive ex testamento, sive ex voluntario contractu 9 usufructus constitutus est.—P. P. G. id. Mart. ALEXANDRO A. 2 et MARCELLO CONSS. 227.

5. Idem, A. Evocato et aliis.

Si pater usufructum prædiorum in tempus 10 vestræ pubertatis matri vestræ reliquit: finito usufructu postquam vos adoleveritis, posterioris temporis fructus perceptos ab ea repetere poteris, quos nulla ratione sciens de alieno percepit.—P. P. kal. april. ALEXANDRO A. 2 et MARCELLO CONSS. 227.

6. Idem, A. Stratonice.

Interest, usufructum solum maritus tuus in dotem acceperit, an

45. L. ult. infr. de statu def.; L. 7, infr. de acquir. et retin. possess.—46. L. 18, infr. de postlim.—47. L. 10, infr. de acquir. et retin. possess.; L. 2, l. 10, infr. de præscr. longi temp.—48. L. 20, supr. de pact.; vide L. 8, infr. de act. empti; L. 50, D. h. t.; L. 1, § 21; L. 8, § 1, D. de acquir. vel amit. possess.—49. L. 4, supr. de edicto; L. 2, infr. de probation.; L. ult. D. de acquir. vel amit. possess.; § 4, Inst. de interdict.—Tit. XXXIII.—1. Lib. 7, D. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9; Lib. 2, Inst. 4.—2. Lib. 7, D. 8; Lib. 2, Inst. 5; L. 11, l. 13, infr. h. t.—3. Lib. 7, D. 7; L. 9, infr. h. t.—4. L. 7, infr.; L. 6, pr. D. ut in possess. legat.; L. 12, D. usufructu quemad. cav.—5. Inno. vide d. l. 12.—6. L. 10, l. 12, l. 16, infr. h. t.; L. 5, in fin. D. quib. mod. usufr. amit.; L. 8, D. de annuis; L. 22, l. 29, D. de usu et usufr. lega; § 2, Inst. de usur.—7. L. 8, in fin. D. de peric. et comm. rei venditæ.—8. L. 1, supr.; L. 25, pr. D. h. t.; L. 1, D. usufr. quemad.

proprietatis quidem doti data sit, verum pactum intercessit, ut moriente eo tibi eadem possessio redderetur: nam usufructuarius quidem proprietatem pignorare non potuit: qui autem proprietatem æstimatam in dotem accepit, non ideo minus obligare eam potuit: quoniam soluto matrimonio restituenda tibi æstimatio ejus fuit.—P. P. kalend. Jul. ACATOLA et CLEMENTINO CONSS. 231.

7. Imp. GORDIANUS Ulpiano militi.

Eum, ad quem usufructus pertinet, sarta 11 tecta suis sumptibus præstare debere, explorati juris est. Proinde si quid ultra 12 quam impendi debeat, erogatum potes docere, solenniter reposesces.—P. P. kalend. februar. ARIANO et PAPO CONSS. 244.

8. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. et CC. Etheroni.

Neque fructuarium 13 ad obtinendam proprietatem rerum, quarum usufructum habet, neque successores ejus, ulla temporis ex ea causa tenentes præscriptio munit.—6 kal. Jul. AA. CONSS. 295.

9. Idem, AA. et CC. Auxanuse.

Usufructu matri tuæ prædiorum, et mancipiorum relicto, tam alienatio 14 quam manumissio 15 interdicta est. Sane mancipia, quorum testamento ministerium 16 matri relictum est, cum in his dominium non habeat, nec tradendo cuiquam, nec manumittendo ad testatoris heredem pertinentia, quicquam facit.—Dat. kal. decemb. AA. CONSS. 295.

10. Idem, AA. et CC. Pomponio.

Si domina proprietatis uxori tuæ usufructum locavit sub certa annua præstatione: morte conductricis 17, ei que locavit, utendi fruendi causa non est deneganda.—13 kal. Januar. SIRMII, AA. CONSS. 295.

11. Idem, AA. et CC. Theodoro.

Habitatio morte 18 finitur: nec proprietatem, qui habitationem habuit, legando, domini vindicationem excludit.—Dat. 15 kalend. nov. CONSTANTINOP. post consulatum LAMPADII et ORESTIS VV. CC. 351.

12. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

Ambiguitatem antiqui juris decedentes, sancimus, sive quis uxori suæ, sive alii cuicumque usufructum reliquerit sub certo tempore 19, in quod vel filius ejus, vel quisquam alius pervenerit, stare usufructum in annos [singulos 20] in quos testator statuit: sive persona, de cuius estate compositum est, ad eam pervenerit, sive non. Neque enim ad vitam hominis respexit, sed ad certa curricula: nisi ipse, cui usufructus legatus sit, ab hac luce fuerit subtractus: tunc etenim ad posteritatem ejus usufructum transmitti non est [penitus] possibile: cum morte 21 usufructum penitus extinguit, juris indubitati sit. Sin autem talis fuerit inserta conditio, donec in furore filius, vel alius quisquam remanserit: vel in aliis similibus casibus, quorum eventus in incerto sit: siquidem respicerit filius, vel alius, pro quo hoc dictum est, vel conditio extiterit, usufructum finiri: sin autem adhuc is in furore constitutus decesserit, tunc quasi in usufructuarii vitam eo relicto 22, manere usufructum apud eum. Cum enim possibile erat usque ad omnæ vite tempus usufructuarii non ad suam mentem venire furentem, vel conditionem impleri: humanissimum est, ad vitam eorum usufructum extendi. Quemadmodum etenim si decesserit usufructuarius ante impletam conditionem, vel furorem finitum, extinguitur usufructus: ita humanum est extendi eum in usufructuarii vitam, etsi antea decesserit furiosus, vel alia conditio defecerit.—Dat. kal. August. CONSTANTINOP. LAMPADII et ORESTE VV. CC. CONSS. 350.

15. Idem, A. Juliano P. P.

Cum antiquitas dubitabat, usufructu habitationis legato et primo quidem, cui similis esset, utrumne usui 23, vel usufructui, an neutri eorum, sed jus proprium, et specialem naturam sortita esset habitatio; postea autem, si posset is cui habitatio legata esset, eandem locare, vel dominium sibi vindicare: auctorum jurgium decedentes, compendioso responso omnem hujusmodi dubitationem rescavimus. Et, si quidem habitationem [quis] reliquerit, ad humaniorem declinare sententiam nobis visum est, et dare legatario etiam locationis 24 licentiam. Quid enim distat

cav.—9 d. l. 1, § 2; L. 5, pr. D. h. t.; L. 8, in fin. D. de peric. et commodo.—10. L. 12, infr. h. t.; L. 5, pr. D. quib. mod. usufr.—11. L. 7, § 2, D. h. t.—12. L. 10, in fin. D. de damno infect.; L. 38, in fin. D. de her. pet.; L. 14, D. de doli mali et met. except.—13. § 4, vers. fructuarium, Inst. per quas pers. cuique acquir.; L. 10, in fin. D. de acquir. rer. dom.—14. L. 6, supr. h. t.—15. L. 1, vers. sin. autem usufructuarius infr. communia de manum.—16. L. 4, infr. de his qui a non domin.—17. Adde L. 8, in fin. D. de per. et commodo rei vend.—18. L. 10, D. de cap. min.; L. 10, § 5, D. de usu et habit.—19. L. 5, supr. h. t.; L. 4, D. de usufr.—20. L. 37, D. eod.; L. 3, pr. D. quib. mod. usufr.—21. L. 3, supr. h. t.—22. Inno. vide L. ult. in fin. infr. eod.—23. L. 10, D. de usu et hab.—24. § 5, Inst. de usu et habit.